

Magí Sunyer

UNA POLÍTICA LITERÀRIA, DESTORBARIA?

La creació literària –la creació artística en general– és un ingredient imprescindible en la composició de qualsevol país. No n'ha existit mai cap que hagi funcionat sense. A l'inrevés, els més cultes s'han distingit sempre per promoure-la com a marca de qualitat que ha servit per exhibir els valors de l'idioma i, molt sovint, per convertir-la en una eina d'afirmació nacional. Ha estat freqüent que els imperialismes hagin estat interessats, a l'hora de l'ocupació d'un país, a imposar la llengua imperial com a superior a la colonitzada i que la tradició literària en la llengua agressora s'hagi intentat que substituïxi la pròpia del país dominat. La cultura, l'art, la literatura, no són aspectes subsidiaris, com de vegades es vol donar a entendre, sinó essencials de la definició nacional.

La relació escriptor-poder en l'àmbit de les anomenades democràcies occidentals modernes gravita entre dos pols: el dret, com a ciutadans que paguen impostos, de l'escriptor i el lector a què el poder protegeixi l'activitat literària, per una banda, i, per l'altra, l'interès del poder en el control i la domesticació del món creatiu.

En qualsevol país, el primer dret es concreta en l'assumpció obligada per part del poder d'una sèrie d'obligacions que, la major part de vegades, comporten una despesa perquè la inversió i el manteniment no es compensa amb uns ingressos suficients procedents dels consumidors. És el cas de museus nacionals, regionals o locals, de teatres o sales d'exhibicions, de centres d'ensenyament artístic o tallers de creació. S'acostuma a mesurar la riquesa i la cultura d'un país amb els indicadors de l'abundància, l'escassetat o la inexistència d'iniciatives d'aquesta mena que no cal que siguin sempre deficitàries, però que si ho són passen a formar part del capítol de despeses necessàries, com les carreteres o l'enllumenat públic.

Quan el poder, del nivell que sigui, decideix assumir alguna d'aquestes despeses, com en el cas de les carreteres o de l'enllumenat públic, acostuma a voler-ne obtenir un benefici immediat. El profit que ambiciona amb més deler un polític, corrupcions a banda, és, en un percentatge molt elevat, l'increment o, com a mínim, el manteniment del poder. El polític vol que la utilització dels diners que administra li permeti continuar, a ell o al seu grup o partit, en l'exercici del poder. Fixacions personals o de clan exceptuades, no és que els governs prefereixin esmerçar els diners en carreteres més que en literatura o escultura, sinó que comprova que els beneficis que obté dels diners dedicats a carreteres són més immediats i segurs que no pas els guanys espirituals, poc tangibles, problemàtics i a llarg termini. En el temps que es necessita perquè sorgeixi un Joanot Martorell o un Joan Miró, si apareix, ja s'han asfaltat tres o quatre vegades quilòmetres de vials que proporcionen vots; això suposant que sàpiguen què fer amb un Joan Miró o un Joanot Martorell. I no és una obsessió contra les obres públiques, però costa d'oblidar la reflexió de Romà Cuyàs que tots els problemes del teatre català se solucionarien amb els diners d'un -1!- quilòmetre d'eix transversal.

Aquestes consideracions serveixen per a qualsevol país. És el moment d'apuntar que alguns tracten millor la creació artística que el nostre, hi fan apostes inimaginables entre nosaltres i, fins i tot, en treuen, a la llarga i amb una mica de sort i de dedicació, guanys no únicament espirituals. Però situem-nos en el país que som i en la nostra literatura.

La literatura catalana és un art nacional. A diferència de les arts plàstiques i visuals, que no tenen problemes d'internacionalitat, la literatura escrita en català té projecció immediata –les traduccions són un recurs que afecta d'una manera important la matèria ar-

tística— sobre deu milions de persones concentrades en un territori compacte però amb uns problemes polítics greus i prou coneguts i d'actualitat com perquè jo no necessiti referir-m'hi. La creació literària catalana o és protegida i promoguda als Països Catalans o no ho serà enlloc. No pot ser més evident, però s'oblida.

En aquest territori tan sacsejat, la llengua és emblema nacional sense estat i, per aquesta raó, ha estat, i és, massacrada, atacada, pels enemics de la nació. En els dos darrers segles, els del nou règim, la literatura catalana ha viscut sempre en una situació irregular, durant molts anys, clandestina. En dues centúries, només podem considerar com d'inici d'un camí de normalitat els poquíssims anys de la Generalitat republicana i els que van del restabliment del govern autònom fins a l'actualitat. La tragèdia de l'escriptor català ha estat afegir aquest continuat estat d'excepció a la quantitat minvada de possibles lectors, fraccionats interessadament. L'excepcionalitat genera vicis i mites que no serien acceptats en unes altres circumstàncies.

Els poders públics catalans actuals tracten la creació literària, tot el món literari mentre no assoleixi la categoria de «negoci», com un peatge no saben per què necessari però que ve compensat pel baix cost que comporta. Dedicar uns quants diners a la literatura és per als governants actuals un *sport* —mantinc el terme en la forma anglesa perquè l'esport actual mou molts més diners que la cultura— barat que, a més a més, permet el lluïment públic dels polítics i emotives expansions sentimentals. Pocs polítics no es deuen considerar, quan signen unes subvencions miserables, autèntics mecenes que fan l'immens favor d'afavorir persones que realitzen una activitat inútil. Si no els animés aquesta idea, dedicarien, per simple vergonya, unes altres quantitats a la promoció de l'activitat literària.

El poder n'obté un benefici afegit, d'aquests quatre rals que naufraguen entre les xifres dels pressupostos. En un recinte tancat com és el de la literatura catalana, sense bombones d'oxigen, el control es pot aconseguir amb aquestes minses quantitats, si s'hi afegeixen les que es dediquen a la protecció editorial. Es pot promoure una mena de literatura, es pot escampar la desconsideració pública d'un escriptor —inferior a la d'un metereòleg—, es pot aconseguir que es desvalorï la qualitat creativa en benefici d'una uniformitat entre la qual l'ofici d'escriptor que no es dediqui al periodisme o a la telenovel·la no existeix, amb comptadíssimes excepcions. El creador literari català professional, avui en dia, no existeix. Sense necessitat d'acudir al model de l'escriptor anglès que es pot permetre de viure molt bé en una illa de la Mediterrània o del Pacífic amb els beneficis de la

seva obra durant tota la vida, una mínima dignitat que permetés als artistes de la paraula exercir el seu art i viure'n hauria d'entrar en els càlculs dels polítics, els que planifiquen el funcionament del país. Ni en el temps, tan mitificat pel poder actual, de la Lliga, la Mancomunitat i el Noucentisme, el poder «nacional» català no va ser capaç de mantenir perquè *escriguessin* una quantitat exigua d'intel·lectuals fidels i obedients fins a l'escolaritat. Avui passa el mateix: quan el poder públic decideix «protegir» un escriptor és a canvi d'alguna cosa que no és *només* l'exercici de la seva professió, se li exigeix fidelitat ideològica i agraïment i se li acostuma a buscar una ocupació en què sigui «útil», que justifiqui els diners que rep. És, literalment, d'aquesta manera: un càrrec honorífic d'activitat obsoleta justifica la «jubilació» d'un polític; l'obra literària que és utilitzada com a passaport per un país i que ha estat elaborada a base de risc personal i en hores vagants amb l'esforç de tota una vida, necessita algun afegit «útil» perquè la quantitat mínima que se li dedica quedi justificada. Enmig d'aquesta panoràmica, és forçós que l'escriptor català es resigni a emprendre un itinerari curricular que afecti la seva obra i que els resultats siguin d'una uniformitat que fa badallar. Sort de les heterodòxies! Però es paguen caríssimes.

El problema és de fons. L'escriptor català no hauria de continuar malbaratant les seves possibilitats expressives, no s'hauria de resignar a realitzar una obra molt més minvada que no la que seria capaç d'elaborar. La feina dels polítics, d'ordenació i d'administració, de sensibilització progressista que faci avançar la societat, hauria de procurar: la cohesió del territori cultural, nacional, català; una autèntica estimulació de les energies creatives que no es redueixi a quatre beques que fan pensar en obres de caritat; la promoció interna i exterior dels productes de qualitat que en resultin; la consideració de l'escriptor com un artista, una persona sensible i amb necessitats materials. No tenen altre camí si no volen que la literatura catalana, que continua absolutament desprotegida, s'esllangueixi com un lliri decadentista. Allò que en altres cultures, per via pública o privada, es realitza amb més eficàcia que en la nostra, hauria de ser controlat amb molta precisió, atesos els dèficits de partida i les limitacions de lectors. L'obligació dels polítics que governen és realitzar una autèntica política artística, literària, atesa la rellevància del fet literari en la definició nacional i el dret de l'escriptor, com a ciutadà, de desenvolupar les seves aptituds amb llibertat i sense traves. Ara per ara, anem en direcció contrària, i no sembla ni que se n'adonin.

MAGÍ SUNYER